

Улсын бүртгэлийн
дугаар

Нууцын зэрэглэл Б

Аравтын ангиллын
бүрэн код

Төсөл хэрэгжүүлэх
гэрээний дугаар №

ШуСс_2017/21.

“МОНГОЛЫН ТҮҮХИЙН БАРИМТЫН НЭГДСЭН САН” (XIII-XX зуун)
(Монголчуудын өв ба монгол судлал)
СУУРЬ СУДАЛГААНЫ СЭДЭВТ АЖЛЫН ТАЙЛАН
(2017-2019)

Төслийн удирдагч: Д.Тод, доктор (Ph.D),

ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн Сурвалж судлал,
баримт мэдээллийн төвийн эрхлэгч

Санхүүжүүлэгч байгууллага: Шинжлэх Ухаан Технологийн Сан

Захиалагч байгууллага: Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухаан, Спортын Яам

Тайланг өмчлөгч байгууллага: ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэн

Улаанбаатар

2020

МОНГОЛ УЛСЫН ШИНЖЛЭХ
УХААНЫ АКАДЕМИЙН ТҮҮХ,
УГСААТНЫ ЗҮЙН ХҮРЭЭЛЭН

Улсын бүртгэлийн дугаар

Санхүүжүүлэгч байгууллага: Шинжлэх Ухаан Технологийн Сан

Тайланг өмчлөгч байгууллага: ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэн

“МОНГОЛЫН ТҮҮХИЙН БАРИМТЫН НЭГДСЭН САН” (XIII-XX зуун)
(Монголчуудын өв ба монгол судлал)
СУУРЬ СУДАЛГААНЫ СЭДЭВТ АЖЛЫН ТАЙЛАН
(2017-2019)

Төслийн удирдагч: Д.Тод, доктор (Ph.D),

ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн
Сурвалж судлал, баримт мэдээллийн төвийн
эрхлэгч

Төслийн гүйцэтгэгчид: С.Чулуун (Sc.D), Д.Тод (Ph.D), Н.Ганбат (Ph.D),
Д.Өлзийбаатар (Sc.D), Г.Одбаяр (MA), Ч.Батдорж (MA),
Т.Билэгсайхан (Ph.D), Б.Очир (MA), Б.Нацагдорж
(Ph.D), Н.Алтантөгс (Ph.D), Д.Түвшинзаяа (MA),
Ч.Мөнхтөр (MA), Б.Батболд (MA), О.Даш (MA),
М.Отгонмандах (MA), У.Оюунчимэг, Ц.Энхжаргал (MA)

Төсөл гүйцэтгэгч байгууллагын хаяг: 13343 Улаанбаатар, Баянзүрх
дүүрэг,
Жуковын гудамж 77,
Утас: +976-11-458305,
+976-11-455028

Улаанбаатар

2020

АГУУЛГА

- I. Суурь судалгааны төслийн ажлын үр дүнгийн тайлан4-8
- II. “Монголын Түүхийн Баримтын Нэгдсэн сан (XIII-XX зуун)” цахим мэдээллийн сан үүсгэн бүрдүүлэх..... 9-10
- III. Гадаад орнуудад хадгалагдаж буй монголын түүхийн холбогдолтой баримт сурвалжийг илрүүлэн хуулбарлах, баримтын эмхэтгэл бэлдэх11-13
- IV. XX зууны сүүлийн хагас XXI зууны эхэн үеийн Монгол орны түүхэн үйл явдалд оролцсон хүмүүсийн намтар, дуртгал цуглуулах14
- V. Монголч эрдэмтдийн бүтээлийн орчуулга.....14-18
- VI. Хавсралт

I. “МОНГОЛЫН ТҮҮХИЙН БАРИМТЫН НЭГДСЭН САН” (XIII-XX зуун) (МОНГОЛЧУУДЫН ӨВ БА МОНГОЛ СУДЛАЛ) суурь судалгааны сэдэвт ажлын үр дүнгийн тайлан (2017-2019)

1.Төслийн тодорхойлолт: “Монголын түүхийн баримтын нэгдсэн сан (XIII-XX зуун) (Монголчуудын өв ба монгол судлал)” суурь судалгааны сэдэвт ажил нь БСШУС-ын сайдын 2017 оны 4 дүгээр сарын 11-ний өдрийн А/124 тушаалаар батлагдаж, төслийг хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх ШyCc_2017/15 дугаартай гэрээг 2017 оны 5 дугаар сарын 29-ний өдөр байгуулсан болно.

Суурь судалгааны төслийн ажил ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн Сурвалж судлал, баримтын төвд 2017-2019 онд хэрэгжив.

Төслийн гэрээний дагуу суурь судалгааны ажлыг зохион байгуулж хэрэгжүүлэх, гүйцэтгэх ерөнхий удирдлагыг хүрээлэнгийн захиргаа хангаж, “Үр дүнгийн даалгавар”-т тусгагдсан ажлыг жил бүрийн Календарьчилсан төлөвлөгөөний дагуу явуулах үүргийг сэдвийн удирдагч хүлээж, хэрэгжилт, явц, гүйцэтгэлд хяналт тавьж ажиллав.

Суурь судалгааны төсөлт ажлыг доктор (Sc.D) профессор 2, доктор (Ph.D) 5, магистр 10, нийт 17 хүний бүрэлдэхүүнтэй баг гүйцэтгэв. Төслийг хэрэгжүүлэх явцад доктор (Sc.D) Д.Өлзийбаатар, доктор (Ph.D) Н.Ганбат, О.Даш өөр ажилд шилжиж, У.Оюунчимэг, Ц.Энхжаргал нар жирэмсний амралт авч, Б.Батболд БНХАУ-д суралцахаар явсан тул Г.Баттүшиг, С.Шынарбек нарыг ажилд авсан ба сэдвийн удирдагч Д.Тод 2019 онд нас барсан тул судалгааны багт өөрчлөлт орсон болно.

2.Төслийн зорилго: Энэхүү төсөлт ажлын зорилго нь Монголын түүхэнд холбогдох олон хэлний сурвалжийг цуглуулан монгол судлал ба монголчуудын өвөөр бүрдсэн, түүх, хэл шинжлэл, социологи, нийгэм соёлын антропологи зэрэг Монголын нийгмийн шинжлэх

ухааны судалгааны тулгуур болдог, дэлхийн монгол судлалын хүрээнд тодорхой байр суурь эзлэхүйц Монголын түүхийн холбогдолтой баримт сурвалж, судалгааны нэгдсэн санг байгуулахад оршино. Үүнд:

- Монголын эзэнт гүрний төрөөс явуулсан бодлогын үр дүнд бий болсон түүх, соёлын дурсгалуудыг шинээр илрүүлэх, цуглуулах;
- Манж, монгол, орос, хятад зэрэг хэлээрх баримт материалыг ашиглан XVII зуунаас XX дугаар зууныг хүртэлх монголын түүхийн архив, бичиг сурвалж болон дуртгал, дурсамжаар монголын түүхэнд холбогдох баримт сурвалжийг бүрдүүлэх;
- Дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагатай уялдуулан орчин үеийн судалгаа шинжилгээний шаардлагад нийцсэн, Монголын түүх судалгааны дижитал хэлбэрийн мэдээллийн нэгдсэн санг байгуулах ажлыг шинэ шатанд гаргаж монгол судлаач, жирийн түүх сонирхогч хэн боловч дэлхийн аль ч өнцгөөс тус хүрээлэнд хадгалагдаж буй баримт бичигтэй танилцаж судлах боломжийг бүрдүүлэх;
- Дэлхийн монгол судлалын шилдэг бүтээлүүд болон XIX зууны дундаас XX зууны эхэн үед Монгол орноор аялсан Гадаадын элч төлөөлөгчид, жуулчдын тэмдэглэлүүдийг монгол хэлнээ орчуулах зэрэг болно.

3.Суурь судалгааны төслийн хэрэгжилт: Төслийн судалгааны гүйцэтгэлийг он тус бүрээр авч үзвэл:

2017 онд “Календарьчилсан төлөвлөгөө”-ний дагуу Төслийн даалгаварт тусгагдсан

- Түүхийн баримтын цахим санг бүрдүүлэх,
- Сэдэвт ажлын хүрээнд эмхэтгэх баримтын эмхэтгэлийн бүтэц төлөвлөгөө, агуулга, арга зүй, үзэл баримтлалыг боловсруулах,
- Төсөлт ажлын судалгааны ажлын төлөвлөгөөг гаргаж эрдмийн зөвлөлөөр батлуулах,
- Судалгааны үндэс болох харь хэлний сурвалжуудаас орчуулах материалыг сонгохоор тус тус төлөвлөж биелүүлэв.

Гүйцэтгэл:

а/ Баримтын эмхэтгэлд орох баримтыг сонгож, бүтцийн төлөвлөгөөг гаргаж, гадаадын монголч эрдэмтдийн орчуулах бүтээлийг сонгож, орчуулагчид өгөв.

б/ Цахим санг бүрдүүлэх ажлын хүрээнд тус хүрээлэнгийн Баримтын сангийн 2312 хадгаламжийн нэгжийн 78441 хуудас материалыг сканнердаж, цахим хуулбарыг хийв.

2018 онд “Календарьчилсан төлөвлөгөө”-ний дагуу

- цахим баримтын санг нэмэн бүрдүүлэх,
- гадаад хэлээр буй эх хэрэглэгдхүүнийг орчуулах (5 х.х),
- монголч эрдэмтдийн бүтээлийн орчуулгыг үргэлжлүүлэх

Гүйцэтгэл:

а/ БНХАУ-ын Түүхийн Нэгдүгээр архив болон Тайваний хааны ордон музейгээс Монголын түүхэнд холбогдох 100 х.х. баримт, эх хэрэглэгдэхүүн цуглуулж, орчуулав.

б/ ОХУ-ын Орчин үеийн улс төрийн түүхийн архив РГАСПИ-аас хуулбарлаж авсан баримтын эмхэтгэлд орох баримтын орчуулгыг үргэлжлүүлэн хийж гүйцэтгэв.

в/ Цахим санг бүрдүүлэх ажлын хүрээнд тус хүрээлэнгийн Баримтын сангийн 952 хадгаламжийн нэгж 38365 хуудас материалыг сканнердаж цахим хуулбарыг хийж хадгалав.

г/ Оросын монголч эрдэмтэн О.М.Ковалевскийн 1830-1831 онд Монгол орноор аялсан аян замын тэмдэглэлийг орчуулж дуусгав. Хэмжээ 10 х.х.

2019 оны “Календарьчилсан төлөвлөгөө”-ний дагуу

- Цахим баримтын санг бүрдүүлж дуусгах,

- Сэдэвт ажилд хамрагдах баримтын эмхэтгэлийн орчуулга, эхийг бэлтгэж дуусган, редакцийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн, зохих засвар хийх,

- Монголч эрдэмтдийн бүтээлийн орчуулгын хэвлэлийн эхийг бэлтгэх.

Гүйцэтгэл:

а/ “Төслийн үр дүнгийн даалгавар” ёсоор цахим санг бүрдүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэн хийж, тус хүрээлэнгийн Баримтын сангийн нийт 7 фондын 3264 хадгаламжийн нэгж, 116776 хуудас материалын гарчгийг англи, монгол хоёр хэлээр (кирилл, монгол бичиг) үйлдэв.

б/ ОХУ-ын Орчин үеийн улс төрийн түүхийн архив РГАСПИ-аас хуулбарлаж авсан баримтын эмхэтгэлд орох баримтын орчуулгыг үргэлжлүүлэн хийж гүйцэтгэв. Нийт хэмжээ 14 х.х.

в/ Тайваны Хааны ордон музейд буй умардын нүүдэлчид болон Монголын түүхэнд холбогдох үзмэрүүдийн каталогийг хийж, хэвлэлийн эхийг бэлтгэв.

г/ Монголч эрдэмтдийн бүтээлийг орчуулах ажлын дагуу, Америкийн антропологич Томас Барфилдийн “Аюултай хил хязгаар” нэгэн сэдэвт зохиолын орчуулгыг хэвлэлд бэлтгэв.

4. Суурь судалгааны төсөлт ажлын үр дүн: Гэрээний дагуу “Төслийн даалгавар”-т тусгагдсан ажлуудыг бүрэн биелүүлэв. Үүнд:

1. Монголын түүхийн цахим баримтын санг ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн Түүхийн баримтын сан дээр тулгуурлан, Унгарын ШУА-тай хамтран цахим сан бүрдүүлэв.

2. Төслийн гэрээнд Баримтын эмхэтгэлийн 1, 2-р ботийг бэлтгэхээр тусгаснаас 1 баримтын эмхэтгэлийн хэвлэлийн эхийг бэлтгэсэн.

3. XX зууны сүүлийн хагас XXI зууны эхэн үеийн Монгол орны түүхэн үйл явдалд оролцсон 30 хүний дуртгал цуглуулахаас 20 хүний дуртгалыг цуглуулж боловсруулав.

4. Монголч эрдэмдтийн бүтээл 2-ыг орчуулахаар дурдсанаас 2 бүтээл орчуулав.

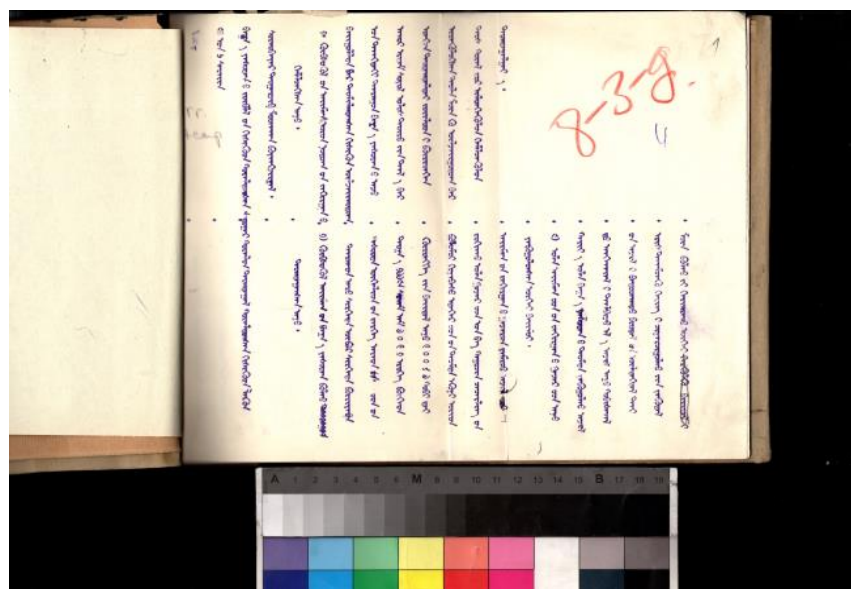
Төслийн судалгааны үр дүнг Хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 1

“Төслийн даалгавар”		
Гүйцэтгэх ажил		Биелэлт
Цахим баримтын сан	1	1
Баримтын эмхэтгэл 2 боть	75 х.х.	1 (26 х.х.=414 хуудас)
Монголч эрдэмтдийн бүтээлийн орчуулга – 2	2	2 <i>О.М.Ковалевский</i> – 10 х.х. <i>Томас Барфилд</i> – 26 х.х.
XX зууны сүүлийн хагас XXI зууны эхэн үеийн Монгол орны түүхэн үйл явдалд оролцсон хүмүүсийн намтар, дуртгал цуглуулах	20 х.х.	1 CD; 1 х.х.

II. “МОНГОЛЫН ТҮҮХИЙН БАРИМТЫН НЭГДСЭН САН (XIII-XX ЗУУН)” ЦАХИМ МЭДЭЭЛЛИЙН САН ҮҮСГЭН БҮРДҮҮЛЭХ АЖЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Британий номын сангийн Endangered archives programme (Авран хамгаалах архив хөтөлбөр)-ийн хүрээнд Унгарын ШУА-тай хамтран ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн Түүхийн баримтын сангийн баримтуудыг цахимжуулж, интернэтэд байршуулах ажил.

“Монголын Түүхийн Баримтын Нэгдсэн сан (XIII-XX зуун)” цахим мэдээллийн сангийн үндсэн суурь болгож, ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн баримтын төвийн баримтуудыг сканнердаж, Их Британийн British Library, Унгарын Шинжлэх Ухааны Академи, Өтвөш Лорандын их сургуультай хамтран цахим сан бүрдүүлэв.

Үүнд, тус хүрээлэнгийн Сурвалж судлал, баримт мэдээллийн төвийн Түүхийн баримтын сангийн 7 фондын 3264 хадгаламжийн нэгж 116776 хуудас баримтыг мэргэжлийн түвшинд өндөр нягтралтай цахим хуулбар үйлдэж, баримт нэг бүрийн гарчгийг англи, монгол

(кирилл, монгол бичиг) хоёр хэлээр үйлдэж, Британий Номын сангийн Endangered archives programme хөтөлбөрийн цахим сайтад байршуулахад бэлэн болгов. Гүйцэтгэгч: Ц.Энхжаргал, О.Даш, Б.Батболд, Л.Алтантуяа, Г.Баттүшиг, С.Шынарбек.

ШУА-ийн Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн Сурвалж судлал, баримт мэдээллийн төвийн Түүхийн баримтын сангийн баримт материалыг цахимжуулсан байдал

№	Фондын дугаар	Дэсийн дугаар	Хадгаламжийн нэгжийн тоо	Хуудасны тоо
1	Ф-1	478	747	7118
2	Ф-2	404	717	4670
3	Ф-3	461	1200	23 159
4	Ф-4	97	123	25 317
5	Ф-5	345	240	26 417
6	Ф-6	229	153	19 086
7	Ф-7	89	84	11 009
	Нийт тоо		3264	116 776

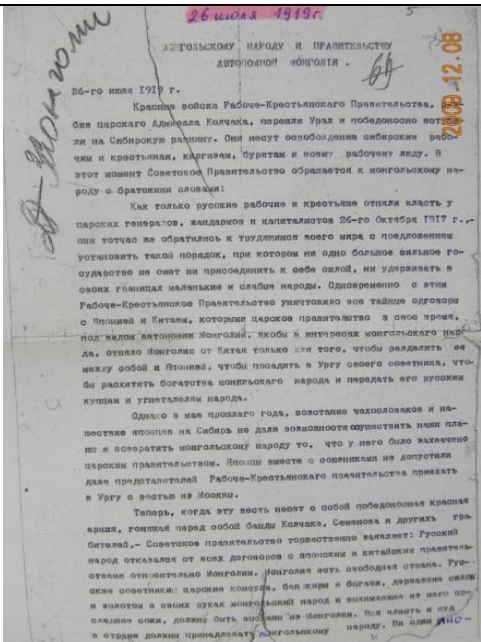
Жич: Баримт тус бүрийг хуудас хуудсаар салгаж, өнгө масштабын шугамын хамт тавьж, дүрсний өндөр нягтралтай сканнердаж, цахим хуулбарыг тус хүрээлэнгээс эрхлэн гаргасан “Монгол улсын ШУА-ийн Түүхийн хүрээлэнгийн Баримтын сангийн баримтын бүртгэл” (Улаанбаатар, 2010) номын бүртгэлийн дагуу дугаарлаж, нэр өгөн хадгалжээ. Британий номын сангийн цахим сайтад байршуулах ажил одоо хийгдэж байна.

III. ГАДААД ОРНУУДАД ХАДГАЛАГДАЖ БУЙ МОНГОЛЫН ТҮҮХИЙН ХОЛБОГДОЛТОЙ БАРИМТ СУРВАЛЖИЙГ ИЛРҮҮЛЭН ХУУЛБАРЛАХ, БАРИМТЫН ЭМХЭТГЭЛ БЭЛТГЭХ АЖИЛ

БНХАУ-ын Түүхийн Нэгдүгээр архив, Ватиканы Нууц архив, Тайваний Хааны ордон музей дэх Монголын түүхэнд холбогдох баримт, материалын хуулбарыг хийж, жагсаалтыг үйлдэв. ОХУ-ын Улс төрийн түүхийн архив (РГАСПИ) дахь Монголтой холбогдол бүхий баримт бичгийн хуулбарыг эмхтгэн орчуулж, баримтын эмхтгэл бэлтгэв. Үүнд:

	Ватиканы нууц архиваас Монголын хаадын захидал бичгийн хуулбарыг олж авчирж, Түүх, угсаатны зүйн хүрээлэнгийн Баримтын санд шилжүүлж өгсөн.
	БНХАУ-ын Түүхийн Нэгдүгээр архиваас XVII-XIX зууны Монголын түүхэнд холбогдох нийт 19 архивын материалын хуулбарыг хийж авчран, баримтын гарчиг үйлдэж, Тус хүрээлэнгийн Сурвалж судлал, баримт мэдээллийн төвийн Баримтын санд шилжүүлэн өгсөн.

	Гүйцэтгэсэн: академич С.Чулуун, доктор С.Амарбаяр (Хэмжээ 279 хуудас)
	“СУУРИН болон НҮҮДЛИЙН СОЁЛ ИРГЭНШЛИЙН СОЁЛЫН ТҮҮХЭН ХАРИЛЦАА” (Тайвань- Монголын музейн дурсгалуудын дээжээс түүвэрлэсэн харьцуулалт) Тайваний үндэсний хааны ордон музей дахь монголчуудын түүхэнд холбогдох өв (Эртнээс XX зууны эхэн хүртэл) каталогийг бэлтгэж хэвлэлд шилжүүлэв. Нийт тус музейгээс түүвэрлэн авсан үзмэрийн гэрэл зургаас 500 ширхэгийг сонгон авч тус каталогт оруулав. Гүйцэтгэсэн: ЭША доктор (Ph.D) Н.Ганбат, магистр Б.Батцоож, Г.Одмагнай. (Хэмжээ

	10 х.х.)
	ОХУ-ын нийгэм, улс төрийн түүх (РГАСПИ)-ийн архиваас хуулбарлаж авчирсан Монголын орчин үеийн түүхэнд холбогдох 1918-1943 оны хоорондох 1119 хуудас баримтыг уншиж судлан урьд өмнө бусад эмхэтгэлд хэвлээгүй баримтыг сонгож баримт бичгийн эмхэтгэл бэлтгэх ажлыг хийв. Эхний ээлжид 1918-1934 он хүртэлх баримтыг орчуулан эмхэтгэж гаргахаар төлөвлөж, орчуулах ажлыг гүйцэтгэсэн бөгөөд хэвлэлийн эхийг бэлтгэж байна. Гүйцэтгэсэн: М.Отгонмандах, Г.Баттүшиг болон гэрээт орчуулагч Т.Бүрэн, Л.Баясгалан. (Хэмжээ 26 х.х. / 414 хуудас)

IV. XX ЗУУНЫ СҮҮЛИЙН ХАГАС ХХI ЗУУНЫ ЭХЭН ҮЕИЙН МОНГОЛ ОРНЫ ТҮҮХЭН ҮЙЛ ЯВДАЛД ОРОЛЦСОН ХҮМҮҮСИЙН НАМТАР, ДУРТГАЛ ЦУГЛУУЛАХ

Сурвалж судлал, баримт мэдээллийн төвийн эрдэм шинжилгээний ажилтан Б.Батболд Монгол улсад 1990 онд өрнөсөн ардчилсан хувьсгалд гар бие оролцож явсан таван хүнтэй уулзаж, нийт 8 цаг 40 минутын аудио бичлэг хийж, баримтжуулав. Эрдэм шинжилгээний туслах ажилтан М.Отгонмандах нийт 10 хүнтэй уулзан ярилцаж, тэдний намтар дурсамжийг нь тэмдэглэж авчээ. (Хэмжээ 1 CD, 1 х.х.) Уг ажил дутуу болсон нь, төслийн удирдагч өөрийн биеэр энэ ажлыг хийж гүйцэтгэх бодолтой бусад хүнд даалгалгүй явж байгаад амжилгүй нас барсантай холбоотой юм.

V. МОНГОЛЧ ЭРДЭМТДИЙН 2 БҮТЭЭЛИЙН ОРЧУУЛГА

1. Оросын монголч эрдэмтэн О.М.Ковалевскийн “Орос-Монгол-Хятад” хэмээх 1830 онд Монгол орноор дайран Бээжин хүртэл явсан аян замын тэмдэглэл.

Тус бүтээл нь оросын болон польшийн монголч эрдэмтэн Осип Михайлович Ковалевский (1800–1878)-н 1830-1831 онуудад Оросын шашны (үнэн алдартны) Арван нэг дэх болон арав дахь шашны төлөөллийн бүрэлдэхүүнд багтан Оросоос Хятад уруу хийсэн болон буцаж аялсан эрдэм шинжилгээний аяллын өдрийн тэмдэглэлээс бүрдэнэ. О.М.Ковалевскийн үйл ажиллагаа нь оросын монгол судлалын сургууль XIX зууны эхэн хагаст үүсгэн байгуулсан хийгээд хөгжсөн түүхтэй холбоотой юм. Тэрбээр хорь гаруй жил Казанийн их сургуулийн Орос болон Европ дахь анхны монгол хэлний салбарыг тэргүүлэн ажилласан ба дараа нь таван жилийн турш энэ сургуулийн захирлын албыг хашсан байдаг. Түүний тэмдэглэлүүд нь XIX зууны эхэн хагасын Монгол болон Хятадын түүх, соёл, ахуй амьдралын

тухай үнэтэй эх сурвалж болоод зогсохгүй ялангуяа угсаатны зүйч, хэл шинжлэл, соёл судлал болон Төв Азийн ард түмнүүдийг судлан буй бусад мэргэжилтнүүдийн хувьд чухал эх хэрэглэгдэхүүн болно. Аяллын өдрийн тэмдэглэлүүдтэй танилцах нь эл сэдвийг сонирхогч өргөн олон уншигч түмэнд ч тустай билээ. Монгол улсын уншигчдад өргөн барьж буй тус бүтээл нь 2018 онд оросын дорно дахины судлал үүссэний 200 жилийн ойд зориулан тусгайлан хэвлүүлсэн бүтээлийн нэмж боловсруулсан эмхэтгэл юм. Аяллын өдрийн тэмдэглэлүүдийг анх шинжлэх ухааны доктор Р.М.Валеев болон И.В.Кульганек нар Казань хотод 2006 онд «Орос – Монгол – Хятад: монголч эрдэмтэн О.М.Ковалевскийн өдрийн тэмдэглэлүүд. 1830–1831 онууд» гэсэн нэртэй хэвлүүлсэн байдаг.

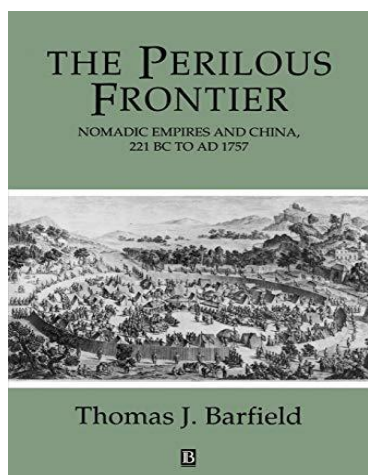
Тус бүтээл нь Өмнөх үг, Тайлбар, Товчилсон үгийн жагсаалт, 2 бүлэг, тайлбар, монгол, хятад үг хэллэг нэр томъёоны тайлбар, газар усны нэрийн тайлбар гэсэн хэсгүүдээс бүрдэнэ.

ГАРЧИГ

ӨМНӨХ ҮГ	4
ТАЙЛБАР	14
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	17
I	
МОНГОЛ-ХЯТАД	19
II	
БЭЭЖИН-ОРОС	87
ТАЙЛБАР	146
ҮГИЙН ТАЙЛБАР	154
МОНГОЛ-ХЯТАД ҮГ ХЭЛЛЭГ БА	158
НЭР ТОМЪЁОНЫ ТАЙЛБАР	
ГАЗАР УСНЫ НЭРИЙН ТАЙЛБАР	164

2. Томас Дж. Барфилд, “АЮУЛТАЙ ХИЛ ХЯЗГААР” НҮҮДЭЛЧДИЙН ЭЗЭНТ УЛСУУД БА ХЯТАД (МЭӨ 211 оноос МЭ 1757 он хүртэл) (26 х.х.)

Америкийн судлаач Томас Барфилдийн нүүдэлчдийн нийгэм болон суурин иргэншлийн мөргөлдөөнийг антропологи, түүх судлалын

бэлчир дээр тайлбарлан бичсэн нэгэн сэдэвт судалгааны зохиол. Уг бүтээлийг зохиогч Томас Барфилд нь, антропологич мэргэжилтэй бөгөөд Афганистаны нүүдэлчдийг судлах явцдаа Евразийн нүүдэлчдийн Хятад лугаа харилцсан түүхийг бүхэлд нь тайлбарлаж болохуйц онолын зохиолыг 1989 онд хэвлүүлэн гаргажээ. 2009 онд Д.В.Рухлядев, В.Б.Кузнецов нар орос хэлээр орчуулан Санкт-Петербургт

хэвлүүлэв. Энэхүү орос орчуулгыг доктор (Ph.D) Д.Гарам-Очир монголчлов. Тус бүтээл нь, Өмнөх үг, 9 бөлөг, Номзүйгээс бүрдэнэ.

ГАРЧИГ

Зохиогчийн өмнөтгөл

Америкийн хэвлэлийн редакторын өмнөтгөл

Орос хэлний хэвлэлийн редакторын өмнөтгөл

1. УДИРТГАЛ. ТАЛЫН НҮҮДЭЛЧДИЙН ЕРТӨНЦ

Талын нүүдэлчдийн улс төрийн байгуулалт ба хил хязгаарын харилцаа

Засаглалын давтамж

Соёлын экологи

Дотоод Ази дахь нүүдлийн мал аж ахуй

Овгийн байгуулалт

Талын малчдын хүчирхэгжилт

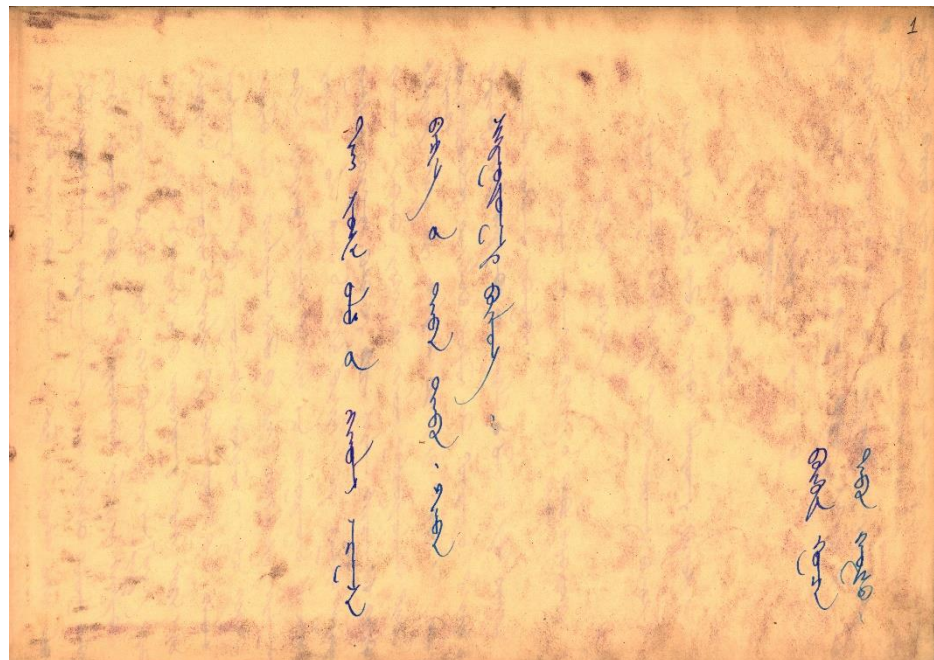
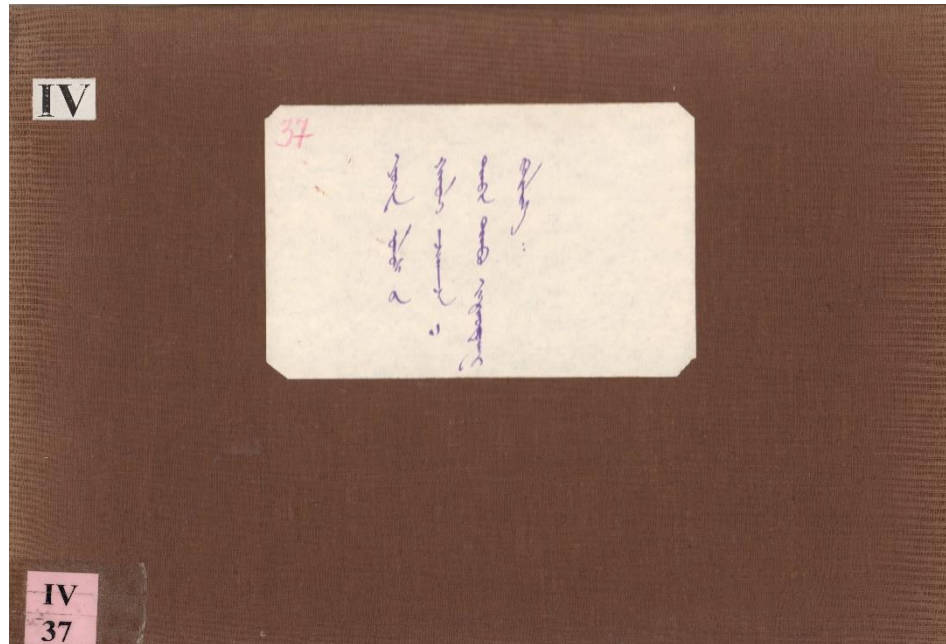
2. ТАЛЫН ОВГИЙНХОН ХҮННҮ ГҮРЭНД НЭГДСЭН ҮЕ

- Хүннү гүрэн
Холбооны гүрэн
Гадаад бодлого - Хань улстай холбогдсон нь
Сүнүгийн (Хүннү) дотоодын овгууд хоорондын дайн
Ван Мань: Хятад шинэ хандлага туршив
Самуурлын үеийн гадаад хил хязгаарын бодлого (Стратеги)
Сүнүгийн (Хүннү) хоёр дахь дотоодын дайн
3. ТӨВЛӨРСӨН ЗАСАГЛАЛЫН МӨХӨЛ: ХАРЬ УДМЫН
ОВГИЙНХНЫ ДЭВШИЛТ
Сяньби “гүрэн”
Гадаад хил хязгаарын бодлого (стратеги) сэргэсэн нь
Хань улсын доройтол хоёр гүрний уламжлалын төгсгөл
Системтэй задрал: Арван зургаан улсын үе
(Хүннү) Сүнүгийн цэрэгжсэн үе
Манжийн хилийн нутаг - хос байгуулалтын өлгий
Сяньби улс
Бусад умардын улсууд - Цинь ба Лян
Тоба: Байлдан дагуулалтын гуравдахь давалгаа
Жуаньжуань: Харийн удам ба тал нутаг
Тоба Вэй хятадчилагдсан нь
4. ТҮРЭГ ГҮРЭН БА ХЯТАДЫН ТАН УЛСЫН ҮЕИЙН ХЯТАД
Түрэгийн анхны гүрэн
Хятадын хаан
Түрэг гүрний хоёрдахь мандалт ба мөхөл
Уйгар гүрэн
Талын (соёл) иргэншил
5. МАНЖИЙН ӨРСӨЛДӨГЧИД
Тал нутаг ба Хятадад төвлөрсөн засаглал мөхсөн нь
Киданы Ляогийн удам
Чжурчжений (Зүрчид) Цинь удам Умард Хятадыг байлдан
дагуулав

- Задарсан тал нутаг
6. МОНГОЛ ГҮРЭН - ИХ МОНГОЛ УЛС
Чингис хааны дээшилсэн нь
Монголчуудын улс төрийн байгуулалт
Монголын байлдан дагуулал
Монголчуудын улс төр ба төрийн бодлого
Их Монгол Улсын улс төрийн залгамж чанар
Юань удам
Хятад дахь Юань гүрний задрал
7. МИН, МОНГОЛ, МАНЖИЙН ТАЛЫН ЧОНУУД БА ОЙН БАРС
МАНЖИЙН УДМЫНХАН
Засаглалын давтамж
Юань гүрэн мөхсөний дараахь Монгол
Ойрадууд ба Мин
Дорнод Монголчуудын эргэж ирсэн нь
Алтан хан ба Мин бууж өгсөн нь
Манжуудын буцаж ирсэн нь
Эртний Цинь улс
8. НҮҮДЭЛЧДИЙН ГҮРНИЙ СҮҮЛЧИЙН ӨДРҮҮД: ЦИНЬЧҮҮД
МОНГОЛ БА ЗҮҮНГАРЫГ ЭЗЭРХИЙЛСЭН НЬ
Хятад дахь Манжийн байлдан дагуулал
Цингийн хил хязгаарын бодлого
Зүүнгар - тал нутгийн сүүлчийн гүрэн
9. ТӨГСГӨЛ. МОНГОЛЧУУДЫН ДОРОЙТОЛ
Ном зүй
Орчуулгад ашигласан ном, сурвалжийн жагсаалт
Заалт

ХАВСРАЛТ

“МОНГОЛЫН ТҮҮХИЙН БАРИМТЫН НЭГДСЭН САН (XIII-XX ЗУУН)” ЦАХИМ МЭДЭЭЛЛИЙН САН ҮҮСГЭН БҮРДҮҮЛЭХ АЖЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

**ГАДААД ОРНУУДАД ХАДГАЛАГДАЖ БУЙ МОНГОЛЫН
ТҮҮХИЙН ХОЛБОГДОЛТОЙ БАРИМТ СУРВАЛЖИЙГ
ИЛРҮҮЛЭН ХУУЛБАРЛАХ, БАРИМТЫН ЭМХЭТГЭЛ БЭЛТГЭХ
АЖЛЫН ХҮРЭЭНД**

***БНХАУ-ын түүхийн нэгдүгээр архиваас хуулбарласан
баримтын гарчаг***

1. Гадаад Монголын Төрийг Засах Явдлын Яамны Хэргийг захиран шийтгэгч бичгийн эрхин сайд Тожин нараас Халхын Засагт хан аймгийн засаг улсад туслагч гүнгийн зэрэг Давлацэрэнгийн зэргийн хожим түүний ахмад хөвүүн Вандандоржид залгамжлуулахдаа нэгэн зэрэг нэмж дэд зэрэг тайж; мөн аймгийн засаг тэргүүн зэрэг тайж Цэвээнжавын зэргийг түүний ахмад хөвүүн Бэгзбазаржавд; Сэцэн хан аймгийн засаг тэргүүн зэрэг тайж Пунцагдоржийн зэргийг түүний ахмад хөвүүн Цэрэндондовт тус тус залгамжлуулахаар дансанд тэмдэглүүлье хэмээн гуйн айлтгасан бичиг.

Төр гэрэлтийн тавдугаар он, есөн сарын арван гурван.

/манж, монгол/ 27 нүүр.

2. Гадаад Монголын Төрийг Засах Явдлын Яамны Хэргийг захиран шийтгэгч захиран шийтгэгч бичгийн эрхин сайд түшмэл Гингүй нараас Засагт хан аймгийн засгийн улсын туслагч гүн Цэвээнрашийн хошууны тэргүүн зэрэг тайж өвчнөөр үгүй болсон Шүнү-гийн гэрээслэснээр түүний зэргийг хоёрдугаар хөвүүн Намхайдоржид залгамжлуулбаас болох эсэхийг гуйн айлтгасан бичиг.

Сайшаалт ерөөлтийн арван долдугаар он, зуны тэргүүн сарын арван. /манж монгол/ 21 нүүр.

3. Амарсанаа нь Зүүнгарын газарт Галданцэрэнгийн охиныг авав хэмээн арантайгаас айлтгасан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний хорьдугаар он, есөн сарын шинийн найман.

/манж/ 1 нүүр.

4. Галданцэрэнгээс Тэнгэрийн тэтгэсэн хаанд айлтгасан бичиг.
Тэнгэрийн тэтгэсэний хоёрдугаар он, есөн сарын шинийн дөрвөн.

5. Боол Саарал, Жалафунга, Оёнго, Цэрэн, Цэрэн увш, Цэрэнмөнх, Сэвдэн нараас эзний хайрласан хишгийг Саарал, Галдандорж нар болон цэргээ авч орж зүтгэн яваа Борудын

тайж Гичиг, Нохой нар хүлээн авч эзний хишигт мөргөсөн явдлыг айлтгасан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний хорьдугаар он, дөрвөн сарын хорин зургаан.

/манж/ 5 нүүр.

6. Усанд цацаж үхсэн хуяг Галдан огоот учир зүйлгүй усанд цацан үхсэн нь үнэн эсэхийг байцааж дахин айлтгасан дугуй.

Сайшаалт ерөөлтийн долдугаар он, есөн сарын хорин зургаан.

/манж/ 11 нүүр.

7. Боол Саарал, Жалафунга, Оёнго нараас Зүүнгарын болон Борудын олон тайж, зайсан нар харьяат ардаа аван ирж, Эзний хишигт мөргөсөөр байгаа тухай айлтгасан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний хорьдугаар он, гурван сарын гучин.

/манж/ 8 нүүр.

8. Боол Гуаньмин, Гилян нараас ертөөний хуяг Галдан ерийн хэргийг үүрч хүрч хүргүүлэхдээ усанд дайруулсан учрыг айлтгасан дугуй.

Сайшаалт ерөөлтийн долдугаар он найман сарын арван нэгэн.

/манж/ 5 нүүр.

9. Боол Сонготу нараас Нибчүү Якса-гийн газар хил хязгаарыг тогтооход босгосон хөшөө чулууны үг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний гучин хоёрдугаар он, найман сар.

/манж, хятад/ 9 нүүр.

10. Манж Чин улс Оросын хооронд байгуулсан хилийн гэрээ.

Найралт төвийн тавдугаар он, арван нэгэн сар.

/манж/ 24 нүүр.

11. Нибчүүгийн зэрэг газар нь хэний харьяат болохыг байцаагаад Дээр сонсгон айлтгасан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний гучин хоёрдугаар он, найман сар.

/манж/ 4 нүүр.

12. Засагт хан аймгийн засгийн улсад туслах гүйн Сономцэрэнгийн хошууны тэргүүн зэрэг тайж Цэвээнрампил өвчнөөр өнгөрсний хойно, түүний зэргийг төрсөн хүү Цагаан-Очирт залгамжлуулахыг гүйн айлтгасан бичиг.

Төр гэрэлтийн наймдугаар он, намрын тэргүүн сарын хорин хоёрон.

/манж, монгол/ 14 нүүр.

13.Халхын Засагт хан аймгийн дэд зэрэг тайж Донцогдорж үргүй учир түүний дэд зэрэг тайжийг төрсөн дүү Жамсрандоржид, Цахар Хөвөөт цагаан хошууны зэрэг эвдүүлсэн Бат-Очирын тайжийг сул хөвүүн Сономдоржид залгамжлууhyг гуйн айлтгасан бичиг.

Төр гэрэлтийн тавдугаар он, зуны сүүл сарын арван долоон.

/манж, монгол/ 13 нүүр.

14.Өвчнөөр үгүй болсон Халхын Засагт хан Балдирыг тайж, хишиг хүртээхийг гуйн айлтгасан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний гучин тавдугаар он, арван сарын шинийн хоёр он.

/манж, монгол/ 16 нүүр.

15.Насанд хүрсэн тайж нарт зэрэг олгуулахыг гуйн айлтгасан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний дөчин нэгдүгээр он, хоёр сарын хорин нэгэн.

/манж, монгол/ 49 нүүр.

16.Халхын Засагт хан Цэвээнбалжайн Засагт хан, жүн вангийн хэргэмийг түүний тэмдэглэсэн ахмад хөвүүн Бунираднад залгамжлуулсан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний тавин зургадугаар он, хоёр сарын шинийн долоон.

/манж, монгол/ 32 нүүр.

17.Эфү Дондовдоржийн гэрээслэн гуйсан ёсоор хишиг хүртүүлэн түүний хоёрдугаар хөвгүүн Ринчиндоржид засаг хошой чин ван залгамжлуусан бичиг.

Тэнгэрийн тэтгэсэний наймдугаар он, арван хоёр сарын шинийн хоёр он.

/манж/ 18 нүүр.

18.Халхаас дутаан орж ирсэн Даяач нарыг хэрхэх тухай айлтгасан бичиг.

Энх амгалангийн тавдугаар он, арван нэгэн сарын арван нэгэн.

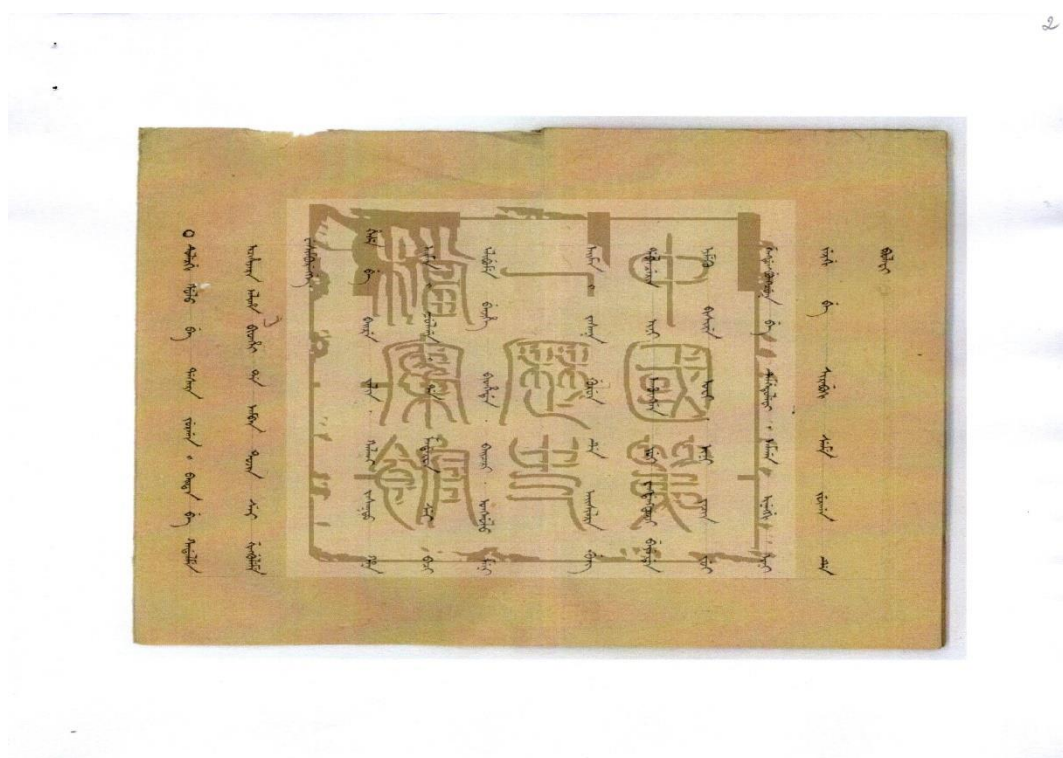
/манж/ 6 нүүр.

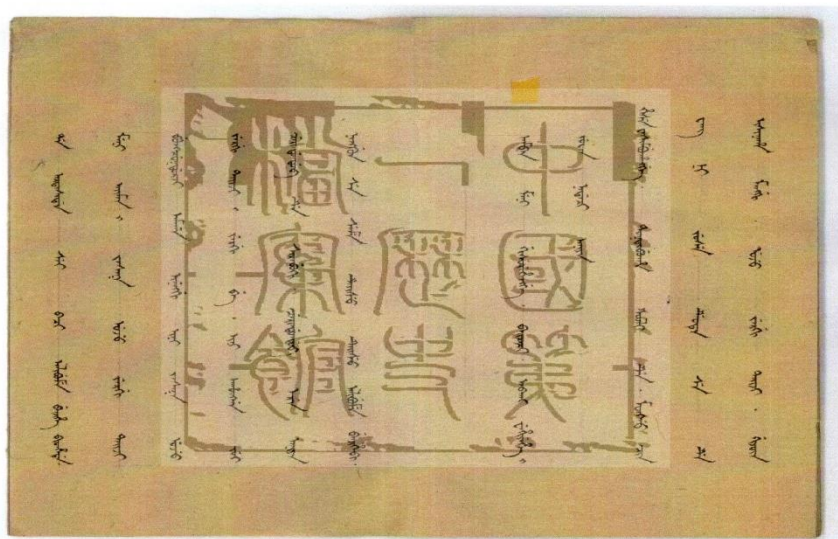
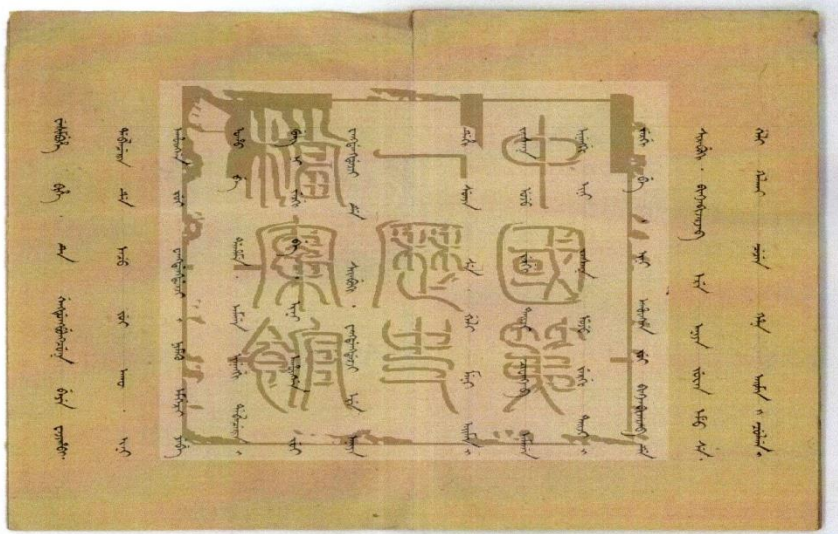
19.Өвчнөөр үгүй болсон Засагт хан аймгийн засаг улсад туслагч гүн Жинжүндоржийг тайж, хишиг хүртүүлэхийг гуйн айлтгасан бичиг.

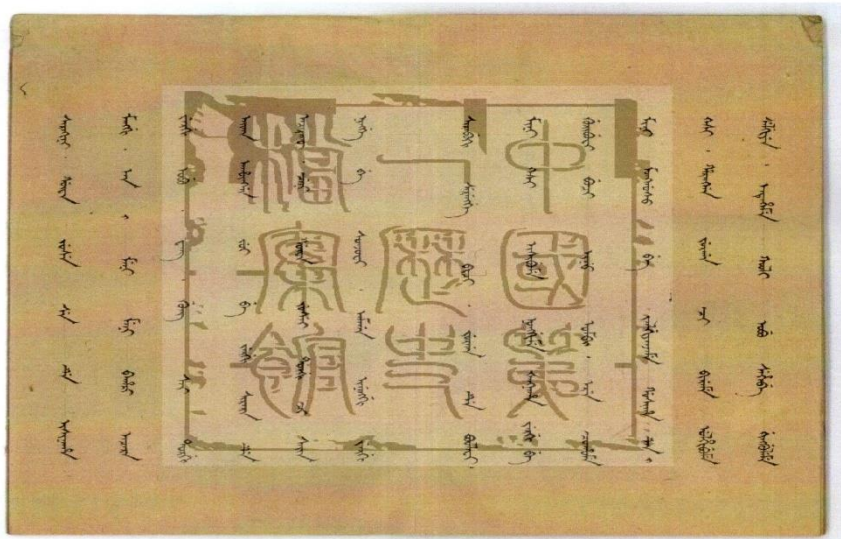
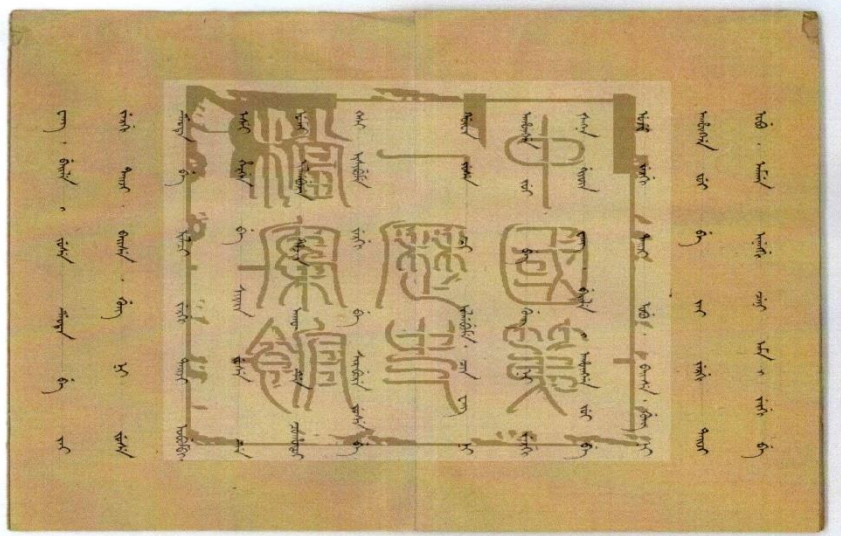
Тэнгэрийн тэтгэсэний хорин хоёрдугаар он, зургаан сарын арван зургаан.

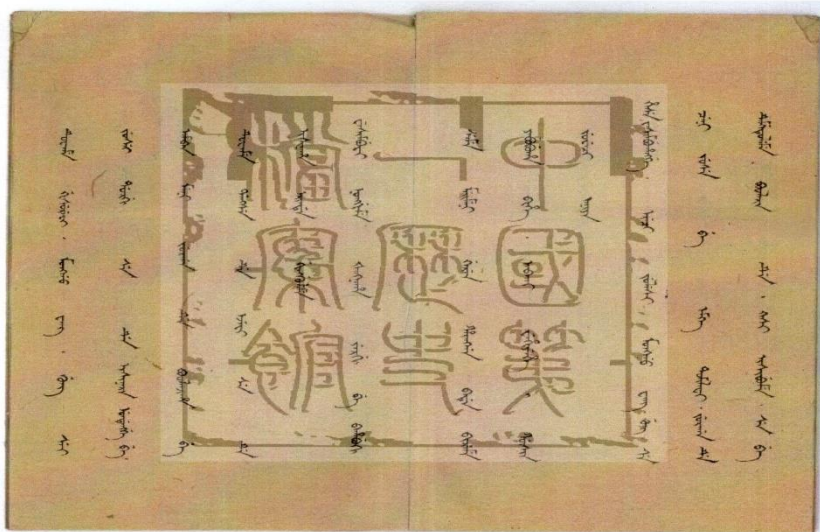
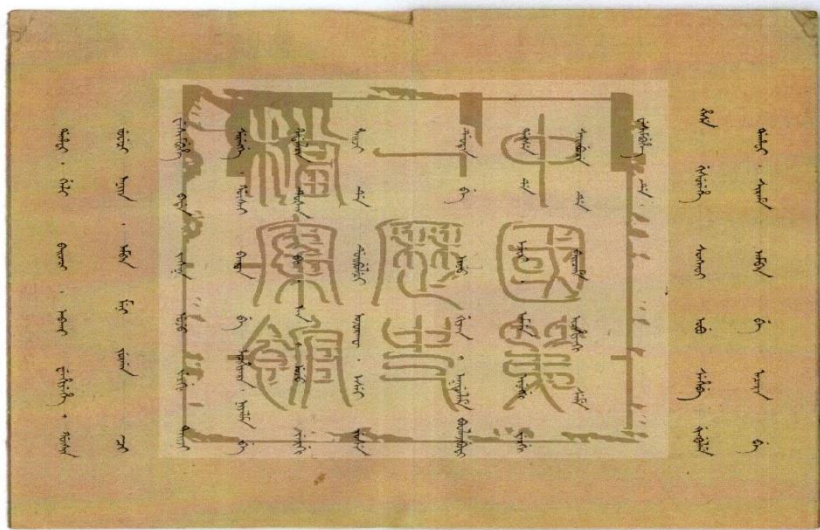
/манж, монгол/ 16 нүүр.

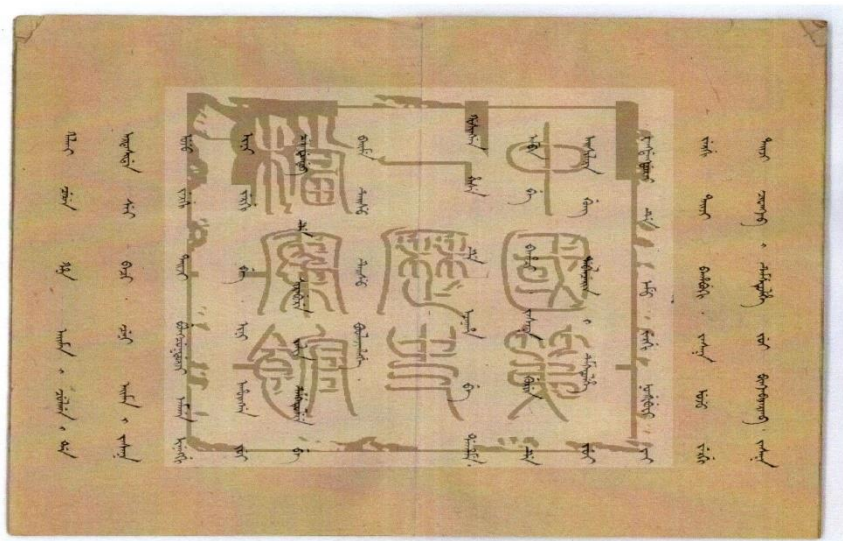
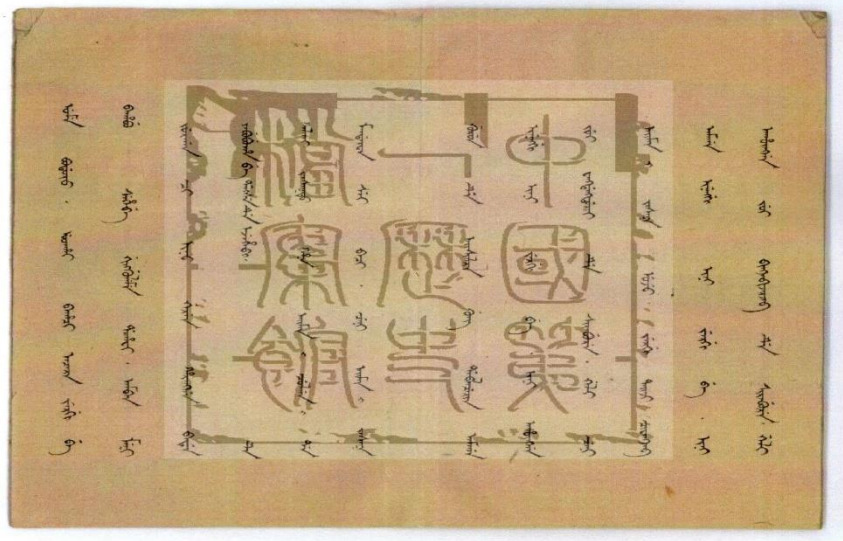
Гарчгийг үйлдсэн С.Амарбаяр

**ШУА-ИЙН ТҮҮХ, УГСААТНЫ ЗҮЙН ХҮРЭЭЛЭНГИЙН СУРВАЛЖ
СУДЛАЛ, БАРИМТ МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨВИЙН “МОНГОЛЫН ТҮҮХИЙН
БАРИМТЫН НЭГДСЭН САН (XIII-XX ЗУУН) МОНГОЛЧУУДЫН ӨВ БА
МОНГОЛ СУДЛАЛ” СУУРЬ СУДАЛГААНЫ СЭДЭВТ АЖЛЫН
ХҮРЭЭНД ХИЙГДЭЖ БУЙ “1920-1930-ААД ОНЫ МОНГОЛЫН
ТҮҮХЭНД ХОЛБОГДОХ КОМИНТЕРН БА БХК(Б)-Н БАРИМТ БИЧИГ”
-ИЙН ОРЧУУЛГЫН БАРИМТЫН ГАРЧИГ**

ГАРЧИГ

Автономит Монгол улсын засгийн газарт болон Монголы нард түмэнд.
(1919 оны 7 сарын 26)

Error! Bookmark not defined.

АВТОНОМИТ МОНГОЛ БА ХУВЬСГАЛТ ОРОС (1919 оны 11 сарын
24)

Error! Bookmark not defined.

ОРОС-МОНГОЛЫН БАРААНЫ СОЛИЛЦОО. (1919 оны 11-р сарын
24).....

Error! Bookmark not defined.

МОНГОЛЫН ТӨЛӨӨЛӨГЧИДТЭЙ ЗСБНХОУ-ЫН ГАДААД ХЭРГИЙН
АРДЫН КОМИССАРИАТЫН ГАЗРЫН БҮРЭН ЭРХТ ТӨЛӨӨЛӨГЧӨӨС
ХИЙСЭН ЯРИАНЫ

МЭДЭЭEr

ror! Bookmark not defined.

Оросын Коммунист Намын Төв Хороо, Москва хот

Error! Bookmark not defined.

Протокол № 56

Error! Bookmark not defined.

Зөвлөлт Орос буй монголын төлөөлөгчдөөс Монголд болж буй үйл
явдлын талаар хийсэн мэдэгдлийг дамжуулан хүргүүлж байна

Error! Bookmark not defined.

Дорно Дахины Ард Түмний Секцийн Монгол-Төвдийн Хэлтэст. (1920 оны 11-р сарын 20)

Error! Bookmark not defined.

Шифр мэдээ. (1920.11.22.)

Error! Bookmark not defined.

Шифр мэдээ

Error! Bookmark not defined.

Протокол №4

Error! Bookmark not defined.

6-р протоколоос

Error! Bookmark not defined.

Шифр Мэдээ

Error! Bookmark not defined.

Коминтерны Алд Дорнодын Нарийн Бичгийн Газрын бүх агентлаг, редакциудад. (1921 оны 5-р сарын 25.)

Error! Bookmark not defined.

Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн Газарт. (1921 оны 5-р сарын 26.)

Error! Bookmark not defined.

Оросын цахилгаан мэдээний агентлаг, Алс Дорнодын цахилгаан мэдээний агентлаг, Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн Газарт. (1921 оны 5 сарын 27)

Error! Bookmark not defined.

Оросын цахилгаан мэдээний агентлаг, Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн Газарт. (1921 оны 5-р сарын 28.)

Error! Bookmark not defined.

Оросын цахилгаан мэдээ агентлаг Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн газарт (1921 оны 5 сарын 29)

Error! Bookmark not defined.

Оросын цахилгаан мэдээний агентлаг, Алс Дорнодын Цахилгаан мэдээний агентлаг. Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн Газарт. (Хиагт хот, 5-р сарын 30.)

Error! Bookmark not defined.

Оросын цахилгаан мэдээний агентлаг, Алс Дорнодын цахилгаан мэдээний агентлаг. Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн Газарт. (Хиагт хот, 6-р сарын 1.).....

Error! Bookmark not defined.

Оросын цахилгаан мэдээний агентлаг, Алс Дорнодын цахилгаан мэдээний агентлаг. Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн Газарт. (Хиагт, 6-р сарын 3.)

Error! Bookmark not defined.

Оросын цахилгааны мэдээний агентлаг, Алс Дорнодын цахилгаан мэдээний агентлаг.
(1921.07.01.)

Error! Bookmark not defined.

ОКН-ын Төв Хороонд (1921 оны 7 дугаар сарын 7.)

Error! Bookmark not defined.

Монголын хэрэгцээнд олгосон мөнгөний тодорхойлолт.
(1921.07.07.)

Error! Bookmark not defined.

Цахилгаан мэдээ. (1921 оны 8-р сарын 11)

Error! Bookmark not defined.

ЗСБНХОУ-ын Хувьсгалт Цэргийн Зөвлөлийн Дарга Нөхөр ТРОЦКИЙД,
Гадаад Хэргийн Ардын Комиссар Нөхөр
ЧИЧЕРИНД,

Error! Bookmark not defined.

Эрхүүгээс Маш нууц явсан №7641/с

Error! Bookmark not defined.

Г.В.ЧИЧЕРИН-д. (1921 оны 9-р сарын 1.)

Error! Bookmark not defined.

Протокол

№56/а

Error! Bookmark not defined.

Эрхүү хот. Коминтерны Алс Дорнодын Нарийн Бичгийн Газарт.
(Өргөө, 1921.09.09).**Error! Bookmark not defined.**

Нөхөр МОЛОТОВД. (1921.09.21.)

Error! Bookmark not defined.

Нөхөр Молотовд. (1921.09.27.)

Error! Bookmark not defined.

Нөхөр МОЛОТОВД.

(1921.09.29.)

Error! Bookmark not defined.

1921.10.20-ны ОК(б)Н Улс Төрийн Товчооны Хурлын протокол

№70

Error! Bookmark not defined.

1921.12.04.

Error! Bookmark not defined.

Тайлагдсан шифр мэдээ. (1922 оны 4-р сарын 20.)

Error! Bookmark not defined.

НОВНИКОЛАЕВСК

Error! Bookmark not defined.

Хөдөлмөр, Батлан Хамгаалалтын Зөвлөлийн орлогч даргад.
(ЗАМПРЕДСТО)

Error! Bookmark not defined.

ЗСБНХОУ ба Монгол Ардын Засгийн Газартай хийсэн худалдааны
хэлэлцээрт оруулж буй нэмэлт
заалт

Error! Bookmark not defined.

Н. Караханд (1923 оны 1-р сарын 23)

Error! Bookmark not defined.

Протокол № 22

Error! Bookmark not defined.

Протокол №33

Error! Bookmark not defined.

Орон бүхний пролетари нар нэгтэгтүн! (1923 оны 9-р сарын 23) Маш
нууц.....

Error! Bookmark not defined.

ОК /б/Н -ын ТХ- ны УТТ-ны хуралдааны 36-р протоколоос (1923
оны 9-р сарын
27.)

Error! Bookmark not defined.

Ник.Афан.Кубяк (1923 оны 10-р сарын 03)

Error! Bookmark not defined.

ОК/б/Н-ын ТХ-ны УТТ-ны хуралдааны 40-р протоколоос

Error! Bookmark not defined.

ОК /б/- Н-ын УТТ - ны хуралдааны 47-р протоколоос.

Error! Bookmark not defined.

Монгол Ардын Намын анхдугаар их хурал (1923 оны 11-р сарын 24)

.....**Error! Bookmark not defined.**

Монгол дахь БҮРЭН ЭРХТ ТӨЛӨӨЛӨГЧИЙН мэдээ. №6

(1924.02.15)

Error! Bookmark not defined.

Протокол № 1

Error! Bookmark not defined.

Өргөөгөөс илгээсэн цахилгааны хуулбар, (1925 оны 3-р сарын 20)

.....**Error! Bookmark not defined.**

03-р сарын 20-нд Өргөөгөөс илгээсэн цахилгааны хуулбар

Error! Bookmark not defined.

1925 оны 3-р сарын 26-нд Өргөөгөөс илгээсэн цахилгаан

Error! Bookmark not defined.

1925 оны 5-р сарын 8 Өргөөгөөс илгээсэн цахилгааны

хуулбар

Error! Bookmark not defined.

ИККИ-н Тэргүүлэгчдийн хуралд Монголын асуудал (1927.01.24)

Error! Bookmark not defined.

ИККИ-н ДНБДНГ-т\нар.бич.дарга нарын газар\ (1927 оны 5-р сарын 30)

Error! Bookmark not defined.

ГРУППИРОВКА В МНРП ПЕРЕД ШЕСТЫМ

ПАРТСЪЕЗДОМ**Error! Bookmark not defined.**

НАМЫН ЗУРГАДУГААР ИХ ХУРЛЫН ӨМНӨХ МАХН ДОТОРХ

БҮЛЭГЛЭЛ (17 сентабря 1927г)

Error! Bookmark not defined.

МОНГОЛ АРДЫН ХУВЬСГАЛТ НАМЫН 6-Р ИХ ХУРАЛД ОРОЛЦСОН

ТУХАЙ ИЛТГЭЛ (1927 оны 10-р сарын 13)

Error! Bookmark not defined.

1928-3-22

Error! Bookmark not defined.

1928 оны 3-р сарын 22, 1928 оны 3-р сарын 29 Ох-с Өргөөгөөс

ирүүлсэн цахилгааны хуулбар

Error! Bookmark not defined.

1928 оны 3-р сарын 31

Error! Bookmark not defined.

Дорнын НБДНГ Нөхөр МИФ-д (1928 оны 4-р сарын 4)

Error! Bookmark not defined.

1928 оны 4-р сарын 4 \ Осипов \

Error! Bookmark not defined.

1928 оны 6-р сарын 1

Error! Bookmark not defined.

ТХ-ны Бүгд Хурлын тухай, ТХ-ны Нэгдсэн Бүгд Хурал ба МАХН-н ЦКК-
н тухай (1928 оны 6-р сарын 9) **Error! Bookmark not defined.**

Улаанбаатар хотод 1928 оны 9-р сарын 26-нд болсон икки-н комиссын
ардын-хувьсгалт намын тх-той хамтран хийсэн хуралдааны тухай
илтгэл
Error! Bookmark not defined.

н.ОХТИН-д (1928 оны 11-р сарын 6) Маш Нууц
Error! Bookmark not defined.

ЗӨВЛӨЛГӨӨН (СӨРӨГ ХҮЧНИЙ ТОВЧООНЫ ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ АСУУДЛААР)
Error! Bookmark not defined.

Монголд туслах асуудлыг магадлах Комиссын хуралдааны
ПРОТОКОЛ №1 (1929 оны 1-р сарын 9)
Error! Bookmark not defined.

(1929 оны 2-р сарын 2) ВКП-н ТХ-ны ОРГРАСПРЕД-дэд
Error! Bookmark not defined.

ИККИ-н Дорно Дахины НБДНГ-т (1929 оны 5-р сарын 12)
Error! Bookmark not defined.

МАХН-Н АЙМГУУДЫН ЗӨВЛӨХҮҮДЭД (1929 оны 9-р сарын 25)
Error! Bookmark not defined.

Н. Миф (1929 оны 9-р сарын 26)
Error! Bookmark not defined.

1929 оны 10-р сарын 11-нд болсон зөвлөхүүд ба зааварлагчдын
хурлын
Error! Bookmark not defined.

Монгол дахь ЗХУ-н Бүрэн эрхт төлөөлөгч н.Охтиноос 1929 оны 11-р сарын 10-нд Дорно дахины 2-р хэлтсийн Эрхлэгч н.Козловскийд ирүүлсэн захианы

Error! Bookmark not defined.

ӨРГӨӨ

Error! Bookmark not defined.

САНГИЙН АЖ АХУЙ БА ХАМТРАЛ БАЙГУУЛАХ ТАЛААР АХН-Н ТХ-НЫ ТЭРГҮҮЛЭГЧДИЙН 1929 ОНЫ 9-Р САРЫН ТОГТООЛ

Error! Bookmark not defined.

ЗӨВЛӨЛТИЙН АЛБАН БАЙГУУЛЛАГА БА ЗӨВЛӨЛТИЙН ЗААВРЫГ ШАЛГАХ БНМАУ-Д ТОМИОЛОГДОН АЖИЛЛАЖ БАЙГАА ЗХУ-Н РКИ НК-Н ЗОРИЛТ (1929 оны 12-р сарын 19)

Error! Bookmark not defined.

Хүндэт нөхөр, Амуга! (1930 оны 2-р сар)

Error! Bookmark not defined.

МИШКА! (1930 оны 2-р сарын 13)

Error! Bookmark not defined.

ДОРНО ДАХИНЫ НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА НАРЫН ГАЗАР

Error! Bookmark not defined.

МОНГОЛ ДАХЬ ФЕОДАЛУУДЫН ХӨРӨНГИЙГ АЛБАДАН ХУРААХ ТУХАЙ ТОВЧ ЛАВЛАГААНЫ БАРИМТ

Error! Bookmark not defined.

МАХН –ын ТХ, ХЗЭ-ийн Төв Хороодын хамтран боловсруулсан ЛАМ НАРЫН ДУНД ЗОХИОХ АЖЛЫН ТУХАЙ НУУЦ ЗААВАР [1930 оны 5 сарын эхний хагас]

Error! Bookmark not defined.

2-р сар 1931 оны II сарын 15. БК(б)Н-ын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга

Error! Bookmark not defined.

26615. 18.II.31г: НӨХӨР ГАМАРНИКТ

Error! Bookmark not defined.

СССР. ГАДААД ХЭРГИЙН АРДЫН КОМИССАРЫН НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА НАРЫН орлогчдын ГАЗАР Кремль. Дээд тэнхим.Утас.1-96-19

Error! Bookmark not defined.

Монголыг барааг бараагаар хангах асуудлаарх саналын төсөл

Error! Bookmark not defined.

БНМАУ-ын ХАНГАМЖИЙН ТУХАЙ.

Error! Bookmark not defined.

1931 оны 3-р сарын 28 Ховдод явуулах цахилгаан мэдээ.

Error! Bookmark not defined.

1931 оны IV сарын 4. БК(б)Н-ын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга ...

Error! Bookmark not defined.

Бүх Оросын Коммунист (большевикуудын) намын ТХ-ны –ны Улс төрийн товчооны гишүүдийн санал асуулгаар хийсэн 1932 оны I сарын 8 –ны өдрийн хуралдааны

Error! Bookmark not defined.

н.Филерийн комиссын монголын тухай илтгэлд холбогдох зарим мэдээлэл

Error! Bookmark not defined.

Нөхөр Пятницкий! (1932 оны 1-р сарын 25)

Error! Bookmark not defined.

ЛАМ НАРЫН АСУУДЛААР МАХН-ЫН ЗОРИЛТУУД

Error! Bookmark not defined.

Феодалуудыг цаашид устгах асуудлаар МАХН-ын ТХ-ны нарийн бичгийн дарга нарын газрын ТОГТООЛ 1932 оны 2-р сарын

Error! Bookmark not defined.

26/II/32 он.

Error! Bookmark not defined.

1932.02 26 1990/10/ Р.Б.

Error! Bookmark not defined.

НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА НАРЫН ГАЗРЫН ФЕОДАЛУУДЫГ УСТГАХ АСУУДЛААР ГАРГАСАН ТОГТООЛД ӨГӨХ ШҮҮМЖЛЭЛ

Error! Bookmark not defined.

БНМАУ-ын тухай Дорно дахины нарийн бичгийн дарга нарын газрын 1932 оны 2-р сарын 25 – хуралдааны илтгэл

Error! Bookmark not defined.

СЕКРЕТНО (1932 оны 2-р сарын 28)

Error! Bookmark not defined.

Продолжение стенограммы заседание Восточного секретариата ИККИ от 28 февраля 1932г.

Error! Bookmark not defined.

Коминтерний дорно дахины нарийн бичгийн дарга нарын газар Полонский н. Мифт 17 МАР. 1932

Error! Bookmark not defined.

Монголын асуудлаарх комиссын хуралдааны бичлэг 11/III- 32 г.

Error! Bookmark not defined.

БЕСЕДА ТОВ ПЯТНИЦКОГО С МОНГОЛЬСКИМИ ТОВАРИЩАМИ
22 Марта 32г.

Error! Bookmark not defined.

1932 оны хоёрдугаар сарын “НУУЦ”

Error! Bookmark not defined.

Бүх Оросын Коммунист (большевикуудын) намын ТХ-ны –ны Улс
төрийн товчооны гишүүдийн санал асуулгаар хийсэн 1932 оны III
сарын 31 –ны өдрийн хуралдааны

Error! Bookmark not defined.

Хүндэт нөхөр ПЯТНИЦКИЙ болон МИФ! (1932 оны III сарын 5-ны
захидлын үргэлжлэл)

Error! Bookmark not defined.

ТАГНУУЛЫН МЭДЭЭ №24 ДХГ -ын ТУСГАЙ АЛБА 1932 оны IV/26

.....**Error! Bookmark not defined.**

Хүндэт нөхөд Пятницкий ба Миф! (22/VI-32 г.)

Error! Bookmark not defined.

К восстаниям в аймаках Монголии (1932 оны 5-р сарын 13)

Error! Bookmark not defined.

Не ранее 14 мая 1931 г

Error! Bookmark not defined.

ТУХАЙН УЛСЫН БАРУУН БОЛОН БАРУУН ХОЙД НУТГУУДАД ДАХЬ
ХУВЬСГАЛЫН ЭСЭРГҮҮ БОСЛОГЫН ТУХАЙ

Error! Bookmark not defined.

МОНГОЛЫН ТУХАЙ. (Бүх Холбоотын Коммунист (большевик) Намын
Төв Хороо ба Коммунист Интернационалын Эрхүүгийн Хорооны 1932

онй 5-р сарын 29 –ний тогтоол)

Error! Bookmark not defined.

Улс төрийн товчооны гишүүдийн 32 оны 5-р сарын 29 –ний асуулгаар
Бүх Оросын Коммунист (большевикуудын) намын ТХ-ны –ны Улс
төрийн товчооны 1932 оны VI сарын 1 –ны өдрийн хуралдааны

Error! Bookmark not defined.

НӨХӨР .ПЯТНИЦИЙД (1934 оны 6-р сарын 25)

Error! Bookmark not defined.

1934 оны 6-р сарын 30 \Үргэлжлэл\

Error! Bookmark not defined.

ИККИ-Н ДОРНЫН НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА НАРЫН ГАЗАРТ

Error! Bookmark not defined.

1934 оны 9-р сарын 26

Error! Bookmark not defined.

МОНГОЛ АРДЫН ХУВЬСГАЛТ НАМЫН ИХ ХУРАЛ ДЭЭР ИККИ-Н
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ЗААВАР (1934 оны 9-р сарын 27)

Error! Bookmark not defined.

МАХН-н 9-р их хурлын нээлт дээр ИККИ-н төлөөлөгч гишүүд Коларов ба
Шмералийн хэлсэн баярын үг

Error! Bookmark not defined.

партийной работы, ввиду дряхлости болезни, которые к стати он и не был, органически присущи ему при его возрасте, то он этот вопрос должен был бы поднимать перед З В-Хурулданаом, который работал незадолго до этого именно, в ноябре м-це 1926 г. Однако, он тогда ни единым словом не заикнулся об уходе с работы. Но в ноябре Цырен-Дорджи был таким же, каким был в январе и каким есть и ныне - в мае, только с той лишь разницей, что он в мае чувствует себя увереннее и сильнее, чем в январе, когда радикально-настроенный, в своем большинстве состоящий из худонцев, З В-Хурулдан, в течение 2 дней обсуждавший доклад Пр-ва /в прениях тогда выступало около 70 делегатов, главным образом, худонцы/ и довольно резко критиковавший Пр-во за отдельные ошибки и промахи в работе /МВД, МНпр. МНХ/, мог очень легко согласиться с уходом Цырен-Дорджи. Все это прекрасно понимал и учитывал Цырен-Дорджи и, со свойственной ему выдержкой, эпически-спокойно, ни как не реагируя, выслушивал прямые и откровенные напоминания некоторых делегатов о том, что настала пора устранять от руководящей государственной работы старых людей - бывших феодалов. /Вольше того, на предшествовавшем З В-Хурулдану 5 с"езде партии один из делегатов вопрос поставил резко, заявив, что бюрократизм в госаппарате процветает потому, что во главе Пр-ва сидит старый бюрократ - Цырен-Дорджи. Это дадо повод потом Цырен-Дорджи намекнуть, правда, в полшутливой форме, по адресу Гендуна, что такие выступления худонцев инспирированы им/.

Отставка Цырен-Дорджи фактически и, особенно, по последствиям, была не чем иным, как продуманным политическим маневром, рассчитанным на определенный эффект и она последовала не в силу соображений личного свойства, а была продиктована рядом политических причин, и обратно была взята отнюдь не поэтому, что ЦК формально отказал в просьбе Цырен-Дорджи и оказал соответствующее внимание его заслугам и преклонным годам, наградив его орденом "Эрдени-Одо" /драгоценной звезды/ и устроив пышный банкет в честь его 60-ти летия.

Внешним поводом к отставке Цырен-Дорджи послужило заявление Дорлик-Джапа /худонец - член президиума ЦК и Мининдел/, поданное в городскую ячейку № 8 при Правительстве при обсуждении на собрании ячейки вопроса - "работа местных органов самоуправления и ее недостатки". Дорлик-Джап, как он об"ясняет, будучи в тот день занятым, не мог присутствовать на собрании ячейки, и свое мнение по обсуждаемому вопросу изложил письменно и передал секретарю ячейки, который и огласил в его. Заявление Дорлик-Джапа представляет большой интерес; оно выка-

	Ф. 495
	Оп. 152
	Д. 57
	Л. 2

30 мая 1927 г.

Факелы Амангала & Ширингиди его в Москве 20/5-27г.

РАССЕКРЕЩЕНО
Доверительно секретно.

ВОСТОСЕКРЕТАРИАТУ ИККИ
копия НАРКОМИНДЕЛУ. -

2009.12.09

Востосекретариат ИККИ в основном, конечно, в курсе тех событий, которые имели место внутри ЦК МНРП за истекший период времени, начиная с января м-ца т/г. Правда, мне до сего времени не удавалось более подробно, в докладе, осветить создавшееся внутривнутрипартийное положение в рядах МНРП, но о наиболее важных и характерных моментах внутривнутрипартийных разногласий и борьбы информировал телеграфно, а равно и через некоторых товарищей, выезжавших в центр.

Исходным моментом начавшейся внутривнутрипартийной борьбы, которая в данное время отнюдь еще не развернулась и не захватила широкие партийные массы, нужно считать отставку Церен-Дорджи.

Отставка
Цырен-Дорджи.

В середине января м-ца с/г Цырен-Дорджи было подано заявление в ЦК об освобождении его от обязанностей предправления и члена президиума ЦК. Причиной ухода он выставлял - старость и болезнь - хронический бронхит, что не дает ему возможности с должной энергией руководить государственной работой и благодаря чему, как он фигурально писал, его обязанность, как предсовмина, свелась к "окарауливанию пустого стола". Каких либо политических мотивов отставки он ни письменно, ни устно тогда не приводил. Как видно, Цырен-Дорджи свою отставку формально мотивировал исключительно соображениями личного свойства.

Это обстоятельство, между прочим, послужило основанием для того, что некоторые товарищи склонны были отставку Цырен-Дорджи расценивать, как только тактический шаг с его стороны с целью проверить отношение ЦК в целом к нему. Такую оценку отставки Цырен-Дорджи нужно признать ошибочной: она явно недоучитывает все политическое значение предпринятого Цыреном шага и, главное, не дает правильной ориентировки в тех политических сдвигах в рядах ЦК МНРП, которые, как будет видно ниже, имели место в непосредственной связи с отставкой и обратным возвращением его на работу.

Серьезно думать, что Цырен-Дорджи, этот тонкий политик, "монгольский Бисмарк", как его многие называют, уходил от активной политической работы только и именно потому, что он страдает хронической болезнью, или понял, что он стал слишком старым и дряхлым, чтобы сидеть во главе Правительства, не приходится. Если Цырен-Дорджи действительно хотел "всерьез и навсегда" отойти от руководящей государственной и

ф. 495
Сп. 152
Д. 57
л. 1

13 мая 1927г.

Секретариат 26
X
2009.12.09

Восточному Секретариату ИККИ.

Конкретная политическая обстановка во внешней Монголии характеризуется ростом влияния правых-националистических группировок в НРП партии и правительстве внешней Монголии, при одновременной слабости в данный период аратских кадров, что является под"основой сложнейшего последнего периода, как внутри руководящих групп партии, так и во взаимоотношениях представителя ИККИ т.Амагаева с группой Дамба-Дорджи - ДБСекретариат, по моему, несмотря на поражение руководящих аратских группировок и почти капитуляцию их перед правыми - должен и в дальнейшей политике помогать тем, кто является действительным выразителем интересов аратских масс, поднимаясь на высоту руководящих позиций в партии.

Поэтому я считаю политически несвоевременным снятие т.Амагаева, что совершенно дезорганизует в данный момент аратские кадры, которые со стороны т.Амагаева поддерживались. Далее: Снятие т.Амагаева, являющегося одновременно и председателем Экономсовета Монголии, где он вел большую работу, неизбежно будет истолковываться партийным и широким общественным мнением Монголии, как некий симптом пересмотра всей советской политики в Монголии, в особенности в области экономической, и, несомненно, принесет отрицательные результаты в практической деятельности советских органов в Монголии. Короче говоря, я считаю целесообразным стабилизировать т.Амагаева на более продолжительный период в Монголии, и в этом направлении, по моему мнению, ДБ Секретариату необходимо вести разговоры с приезжающими представителями ЦК НРП Монголии

Что касается моей кандидатуры в качестве представителя ИККИ во внешней Монголии - я откровенно заявляю, что я не буду иметь достаточного авторитета как в глазах монгольских, так и русских товарищей (работники хозорганов, инструктора, и т.д.), не справляясь с работой (и поэтому вынужден ~~поставить~~ поставить перед ДБ Секретариатом вопрос о нецелесообразности моей кандидатуры.

в обстановке, которая усложняется в силу ухода т. Амагаева

Я считал необходимым поставить вопрос о своей кандидатуре до приезда представителя ЦК НРП, чтобы ДБ Секретариат своевременно учел выдвинутые мною обстоятельства и окончательно снял мою кандидатуру.

13.V.1927.

А. Рампов

95

низационно окрепла, идеологически возмужала и приобрела некоторый опыт политической работы и пр.

На ряду с этим на путях дальнейшей работы партии стоят большие трудности. Основные трудности : территориальная разбросанность населения /на 1 кв.версту-0,7 чел./общая культурная отсталость, недостаток работников, литературы на родном языке, общая слабость руководящего кадра партии и пр.

Также нужно отметить рост и укрепление рядов Ревсомола, который сейчас об"единяет около 6000 тысяч аратской молодежи. Ревсомол является резервом партии, и ежегодно передает партии значительное количество своих членов, как, напр., в 1926 г. им передано более 2000 членов.

Касаясь экономического положения Монголии, докладчик отмечает несомненный рост народного хозяйства страны в целом и приводит ряд цифровых показателей этого роста.

Движение скота, по данным сельхозпереписи в 1918, 1924 и 1925 гг/

Было всего скота	в 1918 г.	в 1924 г.	в 1925 г.
	12.700.000	17.003.678	19.354.445

Рост госдоходов/бюджетных/:

/в мексиканск. долларах/	в 1923 г.	в 1924 г.	в 1925 г.
	3.674.802	6.626.134	8.298.239

Внешторговый оборот

/в мек/долларах/	в 1923 г.	в 1924 г.	в 1925 г.
	33.716.923	42.267.033	50.071.475

В заключении докладчик указывает, что, в виду ограниченности времени, ему не удалось остановиться на всех вопросах революционного строительства и говорит, что партия в общем ведет правильную политику, которая и в дальнейшем обеспечить политический и экономический рост Монрольской Народной Республики.

По заслушанию доклада Президиум ИККИ в основном утвердило проект резолюции, проработанную Д-Восточным Секретариатом и для окончательного просмотра и утверждения выделил комиссию в составе т.т. Валецкого, Ферди и Гаккена.

/резолюция прилагается/.

РГАСЛИ. Ф. 495. Оп. 152. Д. 48. Л. 93-95.

2009.12.09

ховенства. Буддийское духовенство/ламство/представляет солидную социальную силу в стране, еще имеющую достаточно большое влияние среди религиозно настроенного населения. Достаточно указать, что около 35-40% мужского населения страны принадлежит ламскому люду, значительная часть которых живут в многочисленных монастырях. Правда, внутри ламства сильна социальная разобщенность; имеет ся довольно сильное противоречие интересов между различными слоями ламства. Однако, несмотря на это ламство может, при известных условиях, выступить или быть использованным, как единая сила. Этого за последнее время тщетно добивается руководящая, реакционная часть ламства. Политическая суть ламских выступлений - реакция феодально-теократического строя во главе с Богдо-духовный монарх/".

"Н-Р-партия все это учитывает в полной мере, и целым рядом политических и иных мероприятий стремится парализовать политическую активность реакционного ламства. Основная задача работы партии среди ламства сводится к тому, чтобы углубить внутренние противоречия, использовать демократические слои и создать реформистское движение. Кое-что в этом направлении сделано, но основная работа еще впереди".

"Известную политическую роль в монгольских условиях играет и чиновничество, сидящее в госаппарате. Подробно на этом останавливаться, так как в проекте резолюции достаточно подробно освещен. Тут только следует указать, что имеется опасность политического блока между реакционным ламством и консервативным чиновничеством".

Далее докладчик, переходя к вопросу о положении и достижениях партийной работы, указывает, что Н-Р-партия постепенно становится массовой партией бедняцко-бедняцких и средняцких слоев аратского класса. И приводит следующие цифры роста партии: в 1921 г. - 164; 1922 г. - 769; 1923 г. - 2233; 1924 г. - 4639; 1925 г. - 7606 и в 1926 г. - около 11.000.

"Социальный состав партии - почти исключительно аратский; аратско-кочевники составляют в партии абсолютное большинство, примерно, 90-95% всего состава членов партии. Удельный вес аратско-кочевников особенно усилился после партийной проверки и чистки, проведенной в 1925 г.

За эти 6 лет партия не только выросла количественно, но и орга

2009.12.09

24 января 1927г.

93

МОНГОЛЬСКИЙ ВОПРОС НА ПРЕЗИДИУМЕ ИККИ.

24/1-1927 г. на заседании Президиума ИККИ был заслушан краткий доклад т. Амагаева по монгольскому вопросу.

4. Современная Монголия, говорит докладчик, в результате победы национально-освободительного движения 1920 г., начавшегося при непосредственном руководстве Коминтерна и помощи СССР, сконструировалась как революционно-демократическая республика. Политическая власть в стране всецело находится в руках трудового аратского класса. /х/ Феодално-теократическое сословие и имущие классы страны вообще лишены избирательных прав, согласно конституции. Монгольская Народная Республика выявляет совершенно особый тип государства, находящийся в промежутке между буржуазным парламентаризмом и советской системой, однако, с большим приближением к последней."

"В течение этих 6 лет трудовые аратские массы под руководством своей народно-революционной ~~визити~~ партии проделывают большую работу по переустройству всей совокупности государственной жизни с низу до верху. В этой области имеются реальные достижения: всюду уничтожены старые органы феодального управления, создано местное самоуправление, организована национальная армия, проводятся довольно успешно ряд важных реформ /административная, судебная, денежная, налогово-бюджетная, таможенная и пр./"

"Великая Революционная работа, которую проводит Народно-революционная партия, стоящая у власти, в конечном итоге, направлена к разрушению отживших ~~у~~ ^у ~~тоев~~ феодальной Монголии. Все это, естественно вызывает недовольство бывших хозяев Монголии - ~~ф~~ ^ф ~~ведских~~ и духовных феодалов, которые на протяжении этих 6 лет не раз пытались открыто выступить против партии и народно-революционной власти. Партия при поддержке трудового населения каждый раз удавалось решительно ликвидировать эти выступления реакционных элементов. Однако, общая политическая обстановка Монголии продолжает оставаться осложненной. В этом отношении большую опасность для политической судьбы революционной Монголии представляет выступления буддийского ~~ду~~ ^{ду} ~~х~~ /"арат"-бывший крепостной, крестьянин-кочевник.

Протокол № III
закрытого заседания Политбюро ЦК ВКП(б) от 16 июня
1927 года.

СЛУШАЛИ:

2. - О Китае.
(т.т. Ворошилов, Карахан).

ПОСТАНОВИЛИ:

2. - а) Разрешить отпуск Фын-Юй-Сяну из специальных запасов в Урге:

- 1) винтовок 3.000,
- 2) винтпатрон 5.000.000,
- 3) 3-х дм. снарядов 5.000,
- 4) орудий 4.

б) Поручить киткомиссии соблюсти особые меры предосторожности и конспирации при отправке оружия.

в) Удовлетворить заявку т. Галина (три динамо и камеры к мотору "Либерти").

г) Отправить в Китай вместе с 36 правыми гоминдановцами выпускного курса 32 правых гоминдановцев первого курса университета Сун-Ят-Сена.

Отправку этих студентов провести через Владивосток-Шанхай.

Об отправке правых гоминдановцев информировать т. Бородина и Ван-Тин-Вея.

д) Предложить КУТВ принять 79 студентов, окончивших университет Сун-Ят-Сена в лагерь на летний период для прохождения военного обучения наравне со студентами КУТВ.

е) Вопрос о политруководстве отложить до выработки общих директив комиссией т.т. Бухарина, Молотова и Ворошилова, которой поручить представить в Политбюро проект директив, в связи с последними шифровками из Китая, не позднее 17 июня с.г.

ж) Принять предложение т. Ворошилова об отправке Уханскому правительству, согласно принятому ранее решению, из установленных сумм постепенно, различными партиями одного миллиона рублей, с проверкой, что эти деньги дойдут по назначению.

з) Поставить на вид т. Карахану невыполнение постановления Политбюро от 5 мая с.г. (пр. ПБ № 100, п. 15-в) об использовании шифровок о Китае для информации в ежед

2009.12.09

Истинными же причинами отставки Цырен-Дорджи, как я уже указывал в своей телеграмме, безусловно являются:

1/ Существующая и постепенно крепнущая оппозиция и Цырен-Дорджи со стороны художественной группы. Цырен-Дорджи, конечно, целиком не разделяет политику партии, проводимую под давлением художественных масс - политику все большего вовлечения художественных товарищей на государственную и партийную работу в центре взамен старого чиновничества. В частности, Цырен-Дорджи все время противился усилению роли и влияния президиума М-Хурулдана, усматривая в этом ограничение компетенций пр-ва, как исполнительного органа. Все это каждодневно чувствовали художественные товарищи и поэтому они не без основания усматривали в Цырен-Дорджи, антихудожественное настроение которого их в достаточной мере нервировало, оплот старого консервативного чиновничества, которое действительно тормозило и тормозит живую творческую работу.

2/ Снижение руководящей роли Цырен-Дорджи в повседневной работе министерств, как главы пр-ва. В прошлом, когда работа отдельных госорганов была слабо развита, когда не было функциональной разграниченности и четкости, руководители ведомств, не имея достаточного опыта и знания в работе, почти по всем и даже мелким вопросам обращались неизменно к Цырен-Дорджи. Ныне же, когда работа отдельных министерств вошла в относительно нормальное русло, окончательно дифференцируется, когда министры начинают уяснять свои права и обязанности, с одной стороны и приобрели известный навык и опыт в работе - с другой, естественно большинство вопросов разрешается отдельными ведомствами самостоятельно, в пределах представленных им компетенций, и не проходят, как это было раньше, через всеобъемлющий контроль Цырен-Дорджи. Цырен-Дорджи все это замечает, чувствует и рассматривает, как некоторое игнорирование его персоны и умаление его прав и авторитета. Отсюда и его заявление, что его обязанность, как главы пр-ва, свелась "к окарауливанию пустого стола пр-ва".

3/ Оценка политики Полпредства СССР, как политики советской экспансии. В работе Полпредства действительно были сделаны ряд, правда, мелких, но достаточно грубых ошибок, которые в своих политических интересах очень умело использовал Цырен-Дорджи. Что это было одной из причин отставки Цырен-Дорджи, видно из следующих слов Дамба-Дорджи, сказанных им в беседе с Калининским: "По приезде в Уланбаатор я сразу же навестил старика, стремился выяснить причины его отставки. На прямой вопрос, Цырен-Дорджи ответил сонной на болезнь и старость. Тогда я

2009.12.09

Ф.	495
Оп.	152
Д.	57
Л.	5

Томас Дж.Барфилд

**АЮУЛТАЙ ХИЛ ХЯЗГААР
НҮҮДЭЛЧДИЙН ЭЗЭНТ УЛСУУД БА ХЯТАД
(МЭӨ 211 оноос МЭ 1757 он хүртэл)**

Улаанбаатар хот

2019

ГАРЧИГ

Зохиогчийн өмнөтгөл

Америкийн хэвлэлийн редакторын өмнөтгөл

Орос хэлний хэвлэлийн редакторын өмнөтгөл

1. УДИРТГАЛ. ТАЛЫН НҮҮДЭЛЧДИЙН ЕРТӨНЦ

Талын нүүдэлчдийн улс төрийн байгуулалт ба хил хязгаарын харилцаа

Засаглалын давтамж

Соёлын экологи

Дотоод Ази дахь нүүдлийн мал аж ахуй

Овгийн байгуулалт

Талын малчдын хүчирхэгжилт

2. ТАЛЫН ОВГИЙНХОН ХҮННҮ ГҮРЭНД НЭГДСЭН ҮЕ

Хүннү гүрэн

Холбооны гүрэн

Гадаад бодлого - Хань улстай холбогдсон нь

Сүнүгийн (**Хүннү**) дотоодын овгууд хоорондын дайн

Ван Мань: Хятад шинэ хандлага туршив

Самуурлын үеийн гадаад хил хязгаарын бодлого (Стратеги)

Сүнүгийн (**Хүннү**) хоёр дахь дотоодын дайн

3. ТӨВЛӨРСӨН ЗАСАГЛАЛЫН МӨХӨЛ: ХАРЬ УДМЫН ОВГИЙНХНЫ ДЭВШИЛТ

Сяньби “гүрэн”

Гадаад хил хязгаарын бодлого (стратеги) сэргэсэн нь

Хань улсын доройтол хоёр гүрний уламжлалын төгсгөл

Системтэй задрал: Арван зургаан улсын үе

(Хүннү) Сүнүгийн цэрэгжсэн үе

Манжийн хилийн нутаг - хос байгуулалтын өлгий

Сяньби улс

Бусад умардын улсууд - Цинь ба Лян

Тоба: Байлдан дагуулалтын гуравдахь давалгаа

Жуаньжуань: Харийн удам ба тал нутаг

Тоба Вэй хятадчилагдсан нь

4. ТҮРЭГ ГҮРЭН БА ХЯТАДЫН ТАН УЛСЫН ҮЕИЙН ХЯТАД

Түрэгийн анхны гүрэн

Хятадын хаан

Түрэг гүрний хоёрдахь мандалт ба мөхөл

Уйгар гүрэн

Талын (соёл) иргэншил

5. МАНЖИЙН ӨРСӨЛДӨГЧИД

Тал нутаг ба Хятадад төвлөрсөн засаглал мөхсөн нь

Киданы Ляогийн удам

Чжурчжений **(Зүрчид)** Цинь удам Умард Хятадыг байлдан дагуулав

Задарсан тал нутаг

6. МОНГОЛ ГҮРЭН - ИХ МОНГОЛ УЛС

Чингис хааны дээшилсэн нь

Монголчуудын улс төрийн байгуулалт

Монголын байлдан дагуулал

Монголчуудын улс төр ба төрийн бодлого

Их Монгол Улсын улс төрийн залгамж чанар

Юань удам

Хятад дахь Юань гүрний задрал

**7. МИН, МОНГОЛ, МАНЖИЙН ТАЛЫН ЧОНУУД БА ОЙН БАРС
МАНЖИЙН УДМЫНХАН**

Засаглалын давтамж

Юань гүрэн мөхсөний дараахь Монгол

Ойрадууд ба Мин

Дорнод Монголчуудын эргэж ирсэн нь

Алтан хан ба Мин бууж өгсөн нь

Манжуудын буцаж ирсэн нь

Эртний Цинь улс

**8. НҮҮДЭЛЧДИЙН ГҮРНИЙ СҮҮЛЧИЙН ӨДРҮҮД:
ЦИНЬЧҮҮД МОНГОЛ БА ЗҮҮНГАРЫГ
ЭЗЭРХИЙЛСЭН НЬ**

Хятад дахь Манжийн байлдан дагуулал

Цингийн хил хязгаарын бодлого

Зүүнгар - тал нутгийн сүүлчийн гүрэн

9. ТӨГСГӨЛ. МОНГОЛЧУУДЫН ДОРОЙТОЛ

Ном зүй

Орчуулгад ашигласан ном, сурвалжийн жагсаалт

Заалт

ОХУ-ын ШУА-ийн Дорно дахины гар бичмэлийн хүрээлэн
Олон улсын харилцаа, түүх ба дорно дахины судлалын хүрээлэн
Казанийн (Приволжийн) улсын их сургууль
Монгол улсын ШУА-ийн Түүх, археологийн хүрээлэн

ОРОС-МОНГОЛ-ХЯТАД

Монголоор дайран Оросоос Хятад уруу
хийгээд эргэн аялсан монголч эрдэмтэн
О.М.Ковалевскийн аяны тэмдэглэл
(1830-1831 он)

Хэвлэлд бэлтгэсэн: Р.М.Валеев., И.В.Кульганек
Өмнөх үгийг: Р.М.Валеев, И.В.Кульганек, В.Ю.Жуков
Хариуцлагатай редактор: С.Чулуун
Орчуулсан: Н.Ганбат

Улаанбаатар
2019

ГАРЧИГ

ӨМНӨХ ҮГ	4
ТАЙЛБАР	14
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	17
I	
МОНГОЛ-ХЯТАД	19
II	
БЭЭЖИН-ОРОС	87
ТАЙЛБАР	146
ҮГИЙН ТАЙЛБАР	154
МОНГОЛ-ХЯТАД-ЯПОН ҮГ ХЭЛЛЭГ БА	
НЭР ТОМЪЁОНЫ ТАЙЛБАР	158
ГАЗАР УСНЫ НЭРИЙН ТАЙЛБАР	164